

1 'עשר תעשר את כל תבואת וְרָעָךְ, מזה כפל הלשון 'עשר תעשר'.
 2 אלא דורשים כך, עשר בשביל שתתעשר, כלומר, בזכות מצות
 3 מעשר תזכה להתעשר.
 4 הגמרא מביאה מעשה שמזכרת בו דרשה זו. מספרת הגמרא:
 5 אֲשַׁכְּחִיהָ רַבִּי יוֹחָנָן לִינוּקָא דְרִישׁ לְקִישׁ – רבי יוחנן פגש את ילדו
 6 הקטן של ריש לקיש, שהיה בן אחותו, אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לִילֵד,
 7 אִימָא לִי פְסוּקָא – אמור לי פסוק שלמדת. אָמַר לֵיהּ הִילֵד, למדתי
 8 את הפסוק 'עֶשְׂרָה תַעֲשֶׂה'. המשיך הילד ואָמַר לֵיהּ לרבי יוחנן, וְאִמִּי
 9 'עֶשְׂרָה תַעֲשֶׂה' – מה פשר הכפילות לפסוק זה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן,
 10 יֵשׁ לְדַרְשׁ מִכְפִּילוֹת לִשׁוֹן זֶה שְׂכוּנוֹת הַכְּתוּב לומר עֶשְׂרָה תַעֲשֶׂה
 11 שֶׁתַּעֲשֶׂה. אָמַר לֵיהּ הִילֵד, מָנָא לָךְ לְדַרְשׁ כֵּן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן
 12 וַיֵּל נָפִי – לך נוסה, עשר פירותיך וראה שתתעשר. אָמַר לֵיהּ הִילֵד,
 13 וְיָמִי שְׁרִי לְנַפְשִׁי – האם מותר לנסות להקדיש בְּרוּךְ הוּא, וְהַכְּתִיב
 14 (דברים טו) 'לֹא תִנָּסוּ אֶת ה'". אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן, הֲכִי אָמַר רַבִּי
 15 הוֹשָׁעִיא, איסור זה נאמר כלפי כל מצוות התורה, הֲיֵין מַמְצוּה זֶה
 16 שֶׁל מַעֲשֶׂה, בִּה הִתִּירָה הַתּוֹרָה לְנִסּוֹת אֶת הַקִּבְיָה, וכמו שֶׁנֶּאֱמַר
 17 (מלאכי ג) 'הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֶׂה אֶל בֵּית הָאוֹזֵר וַיְהִי מִרְקָה בְּיָמֵינוּ,
 18 וְהִתְנַנְּנוּ נָא בְּזוֹאת אִמְרוּ ה' צִבְאוֹת, אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲיֻבוֹת
 19 הַשָּׁמַיִם וְהִרְיֹקוֹתֵי לָכֶם בְּרִכָּה עַל יְדֵי'.
 20 הגמרא מבארת את הפסוק הנזכר. שואלת הגמרא: מָאי עַד גְּלִי
 21 דִּי, הרי ידֵי משמעותו כדי הצורך, ומיה הברכה שלא יהיה דִּי.
 22 אָמַר רַבִּי מִרְכָּא אָמַר רַב, עַד שִׁיבֵלוּ – תעייפו ויחלשו שְׁפִתוֹתֶיכֶם
 23 מְלִימָא דִּי – לבקש מהקב"ה שיעצור את השפעת הטובה, מרוב
 24 שפע הברכה שיושפע עליכם ויקשה עליכם לעמוד בו.
 25 ממשיכה הגמרא ומספרת: אָמַר לֵיהּ הִילֵד לרבי יוחנן, אִי הוּת מְסִי
 26 הָתֵם לְהָא פְסוּקָא – אם הייתי מגיע בלימודי לפסוק זה בספר
 27 למלבי, לֹא הוּתִי צְרִיכָא לָךְ – לדרשתך עשר בשביל שתתעשר, וזה בספר
 28 וְלִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי הוֹשָׁעִיא רָךְ, שבמעשר מותר לנסות, לפי
 29 שהייתי יודע זאת מעצמי ממשמעות הפסוק 'בַּחֲנוּנִי נָא בְּזוֹאת'.
 30 הגמרא מביאה מעשה נוסף מפגישתו של רבי יוחנן עם בנו של
 31 ריש לקיש. מספרת הגמרא: וְהוּ אֲשַׁכְּחִיהָ – שוב מצאו רבי יוחנן
 32 לִינוּקָא (ולבנו) דְרִישׁ לְקִישׁ דְּתִיב וְשִׁיבֵנוּ וְאָמַר אֶת הַפְּסוּק (משלי
 33 ט) 'אִמְלֹת אָדָם תִּסְלַף דְּרָבּוֹ וְעַל ה' וְרָעָה לָב'. – כשאדם חוטא
 34 ומסלף דרכו בטפשותו ואולתו, ונפרעים ממנו ובאה לו צרה, זועף
 35 בליבו על הקב"ה, ואינו משים אל ליבו שחטאיו גרמו לו לכך. וְתִיב
 36 וְשִׁיבֵנוּ דְרִישׁ לְקִישׁ וְאָמַר מְסִי דְרִישׁ לְקִישׁ
 37 בְּתוֹכֵי דְלֹא רְמִיז פְּסוּקֵיהּ – ואם כך, אָמַר יִתְכֵּן שִׁישׁ עֲנִין הַכְּתוּב
 38 בְּנִיָּאִים וּבְכְתוּבִים ואינו רמוז בתורה, והלוא היא היסוד לכל
 39 ספרי הנביאים והכתובים, וניתן למצוא בה רמז לכל הכתוב בהם,
 40 והיכן אם כן מרומז בתורה דבר זה. אָמַר לֵיהּ הִילֵד לרבי יוחנן, אִמִּי
 41 הָא מִי לֹא רְמִיז – האם דבר זה אינו רמוז. וְהַכְּתִיב בְּבִי יַעֲקֹב
 42 כְּשַׁעְלוּ עִם שְׂרָם מִמִּצְרַיִם, ומצא אחד מהם כספו באמתחתו
 43 (בראשית מב כח), 'וַיֵּצֵא לָכֶם וַיַּחֲדְדוּ אִישׁ אֶל אָחִיו לְאִמָּר מַה זֹאת עָשָׂה
 44 אֱלֹהִים לָנוּ, וְלֹא הִבִּינוּ שֶׁהַעֲנֹשׁ בָּא בְּסִיבֵת חֹטֵאם שִׁמְכְרוּ אֶת
 45 יוֹסֵף. רַבִּי יוֹחָנָן הִתְפַּעַל מִחֲרִיפוֹתָיו שֶׁל הִילֵד, דִּל עֵינֵיהּ וְהָא בִּיה –
 46 הגביה את עיניו והביט בו. אֲתֵינָא אִימִיה אֲפִיקָתִיה – באה אמו של
 47 הילד ומשכתו החוצה שלא יביט בו רבי יוחנן, אָמְרָה לֵיהּ – לבנה,
 48 תָּא מְסִימִיה דְלֹא לִיעֲבִד לָךְ בְּרַעֲבָא לְאִבּוּךָ – בוא ועבור מלפניי שלא
 49 יעשה לך כשם שעשה לאביך, שנתן בו עיניו והמיתו.
 50 מימרא נוספת מרבי יוחנן: [ו]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְסִי מוריד הקב"ה
 51 לעולם אף בשביל יחיד, שאף אם אין צורך למטר אלא לאדם
 52 אחד. כגון שזרע אחר הזמן שזורעים כולם, או שגר בעיר שכולה
 53 נבירים, ירד בזכותו מטר אם ראינו לכך, שלא תהא תבואתו גרועה
 54 משל אחרים. אַךְ פְּרִנָּסָה – שפע וברכה מיוחדת בתבואה אינו
 55 נשפע לעולם אלא בשביל רַבִּים הצריכים לה, אם הם זכאים
 56 וראויים לכך. אבל יחיד הצריך שיתברכו תבואתו, אין הקדוש
 57 ברוך הוא משנה בעבורו דין השנה באופן מיוחד, אלא משאיר
 58 התבואה כפי הנגזר מתחילה.

59 רבי יוחנן מביא מקור לדבריו: מְסִי בשביל יחיד נלמד, מִדְּכָתִיב
 60 (דברים כח ב) 'פָּתַח ה' לָךְ אֶת אוֹזְרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם, לָתֵת מְטָר
 61 אֲרִצָּךְ'. וממה שנקט הכתוב 'מטר ארצך' בלשון יחיד, משמע שאף
 62 בשביל היחיד מוריד ה' מטר. פְּרִנָּסָה בשביל רַבִּים נלמד, מִדְּכָתִיב
 63 לענין ירידת המן שהיה שפע מיוחד של מזון (שמות טו ד) 'הֲנִנִּי מְטָר
 64 לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם' בלשון רבים, להורות שרק עבור רבים מביא
 65 הקב"ה שפע מזון וברכה מרובה.
 66 הגמרא מביאה ברייתא ומקשה ממנה על דברי רבי יוחנן: מִיָּתִיב
 67 – הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן, שנינו בברייתא, רַבִּי יוֹסִי
 68 בְּרַבִּי יוֹהֲנָן אוֹמַר, שְׁלֹשָׁה פְּרִנָּסִים (מנהיגים) מִזִּבְיָם עֲמָדוֹ לְיִשְׂרָאֵל,
 69 אֵלּוּ הֵן: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְמִרְיָם. וְשְׁלֹשָׁה מִתְּנוֹת טוֹבוֹת נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל
 70 עַל יָדָם – בזכותם, וְאֵלּוּ הֵן: בָּאָר הַמַּיִם, וְעֵצֶן – עֲנִי כְבוֹד שֶׁחִלְכוּ
 71 עִמָּם בַּמִּדְבָּר לִהְיוֹת עֲלֵיהֶם וּלְהַנְחִיחֵם הַדָּרָךְ, וְכֵן שִׁירַד לָהֶם
 72 מִהַשְׁמָם לִמְאֻכָּלָם. וּמִפְּרִטַּת הַבְּרִייתָא, בָּאָר נִיתַן לָהֶם בְּזִכּוֹת
 73 מִרְיָם, עֲמָדוֹ הָעֵצֶן נִיתַן בְּזִכּוֹת אַהֲרֹן, וְהָעֵצֶן בְּזִכּוֹת מֹשֶׁה.
 74 וְלָכֵן כֹּאשֶׁר מִתָּה מְרִירָה, נִסְתַּלַּק הַבָּאָר. וְדַבַּר זֶה נִלְמַד מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר
 75 (במדבר כ א) 'וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ וְתַמָּת שָׁם מִרְיָם, וְכַתִּיב בְּתִרְיָה –
 76 בַּפְּסוּק שֶׁלֹּאֲחֲרָיו (שם ב) 'וְלֹא הָיָה מִיָּם לְעֹדָה, וּמִסְמִיכוֹת הַפְּסוּקִים
 77 יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁמִּיתָתָה הִיָּתָה הַסִּיבָה לְהַפְסֵקַת הַמַּיִם בַּבָּאָר. וְהִזְרָה
 78 לָהֶם הַבָּאָר לֵאחֲרֵי מִכָּן בְּזִכּוֹת שְׁנֵיָן – מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁעֲדִיין הָיוּ
 79 עִמָּם.
 80 וְכֵן כֹּאשֶׁר מִתָּה אַהֲרֹן, נִסְתַּלַּקוּ עֲנִי כְבוֹד וְהַבָּאָר, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כ א)
 81 'וַיִּשְׁמַע הַכֹּהֲנִי מִלֶּךְ עֹדֵי יֵשֶׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים,
 82 וַיִּלָּקֶם בְּיִשְׂרָאֵל, וּמָה שְׁמוּעָה שָׁמַע שֶׁמִּחֲמַתָּה הַחֲלִיט לְצֹאת
 83 לְמַלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל, שָׁמַע שְׁמַת אַהֲרֹן וְנִסְתַּלַּקוּ עֲנִי כְבוֹד, וְכַסְבּוֹר
 84 הָיָה בַּעֲקוּבוֹת כֵּן שֶׁהִסִּיר הַקִּבְיָה אֶת שְׁמִירָתוֹ מֵעֲלֵיהֶם וּנְיָתָתָה לוֹ
 85 רִשּׁוֹת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל. וְהִיָּתָה דְּכָתִיב בַּפְּסוּק שֶׁלִּפְנֵינוּ (שם כט) 'וַיִּרְאוּ
 86 כָּל הָעָדָה כִּי גָזַע אַהֲרֹן'. הַגְּמָרָה מְבַאֵרֵת הִיָּכֵן רֹאִים בַּפְּסוּק הַנּוֹכַח
 87 שֶׁנִּסְתַּלַּקוּ עֲנִי הַכְּבוֹד: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אֵל תִּקְרִי 'וַיִּרְאוּ' אֵלָּא
 88 'וַיִּירְאוּ', שֶׁנִּתְרָא וְנִתְגַּלּוּ לְעֵינֵי כָל מַחֲמַת הַסְתַּלְקוֹת עֲנִי הַכְּבוֹד
 89 שֶׁהִסְתִּירוּם מֵאוֹיְבֵיהֶם, וְתִיבֵת 'כִּי' מִתְּפַרֶשֶׁת בְּדְרִישׁ רִישׁ לְקִישׁ,
 90 דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת, וְהֵם: אִי וְאִם, דְּלִמָּא
 91 (ואולי), אֵלָּא, דְּהָא וְשֶׁהָיָה. וְכֵאֵן מִתְּפַרֵּשׁ מִלְשׁוֹן 'דְּהָא', שֶׁנִּתְגַּלּוּ
 92 יִשְׂרָאֵל לְעֵינֵי כָל, שֶׁהָיָה מִתָּה אַהֲרֹן וְנִסְתַּלַּקוּ עֲנִי הַכְּבוֹד.
 93 הַגְּמָרָה חוֹזֶרֶת לְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: אַחֲרַי מִכָּן
 94 חֲזָרוּ שְׁנֵיָהֶם – הָעֲנָנִים וְהַבָּאָר בְּזִכּוֹת מֹשֶׁה שֶׁעֲדִיין הָיָה חַי. מִתָּה
 95 מֹשֶׁה, נִסְתַּלַּקוּ בּוֹלָן – עֲנָנִים בָּאָר וְכֵן, וְדַבַּר זֶה מְרִוּמוֹ בַּפְּסוּק
 96 שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יא ח) 'וְאִבְחִיד אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרוּעִים (מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם)
 97 בְּיָרֵחַ אֶחָד. וְקִשְׁהָ, וְכִי בְּיָרֵחַ אֶחָד מִתָּה, וְהֵלֵא מִרְיָם מִתָּה בְּנִיָּסָה,
 98 וְאַהֲרֹן בָּאָב, וּמֹשֶׁה בְּאֶדְרִי. אֵלָּא מִלְּמַד שֶׁנִּתְבַּטְּלוּ שְׁלֹשָׁה מִתְּנוֹת
 99 טוֹבוֹת שֶׁנִּתְּנוּ עַל יָדָהּ, וְנִסְתַּלַּקוּ בּוֹלָן בְּיָרֵחַ אֶחָד, שֶׁהוּא חוֹדֵשׁ אֶדְר
 100 בּוֹ מִתָּה מֹשֶׁה, וְנִתְבַטְּלוּ כָל הַשְּׁלֹשָׁה הַמִּתְּנוֹת כֹּאחֲתָה.
 101 הַגְּמָרָה מְסַיֶּמֶת אֶת קוּשִׁיתָהּ עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלָּמָּה אֲשַׁכְּחֵן
 102 (הרי מצאנו) פְּרִנָּסָה בְּשִׁבְלֵי יָחִיד, שֶׁהָיָה יְרִידַת הָמָן (וְהוּא בְּגִיד
 103 'פְּרִנָּסָה' כְּמִבּוּאָר לְעֵילִיל הִיָּתָה בְּזִכּוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בַּלְבַּד. מִשִּׁיבָה
 104 הַגְּמָרָה: שְׁאֵינִי מֹשֶׁה, בִּין דְּלָרְבִּים הוּא גְּעִי בְּרַבִּים דְּמִי – כִּיֵּן
 105 שִׁבִּיקְשׁ זֹאת עֲבוּר כָּל יִשְׂרָאֵל, אִף שִׁירֵד בְּזִכּוֹתוֹ הָרִי זֶה לְצוּרָךְ
 106 רַבִּים.
 107 אַגַּב שֶׁהוֹכֵחַ הַפְּסוּק 'אִבְחִיד אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרוּעִים', הַגְּמָרָה מְבַאֵרָה
 108 מַעֲשֶׂה שֶׁמּוֹכֵר בּוֹ פְּסוּק זֶה: רַב הוֹנָא בְּרַ מְנוּחַ וְרַב שְׁמוּאֵל בְּרַ אִידִי
 109 וְרַב חִיָּא מְוִסְתַּנֵּי (שם מְקוּם), הָיוּ שְׂכִיחֵי קָמִיָּה דְרָבָא – הָיוּ
 110 מְצוּיִים לְפָנֵי רַבָּא לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ תוֹרָה, כִּי נָתַן נִפְשִׁיהּ דְרָבָא, אֵלּוּ
 111 לְקָמִיָּה דְרַב פֶּפְסָא – כִּשְׁנַפְטָר רַבָּא בָּאוּ לְלַמּוֹד לְפָנֵי רַב פֶּפְסָא. כָּתַל
 112 אִימִת דְּהוּא אָמַר לָהּ שְׁמַעְתָּ וְלֹא הָיָה מִסְתַּבְּרָא לָהּ – כֹּאשֶׁר הָיָה
 113 אוֹמֵר שְׁמוּעָה שֶׁלֹּא הִסְתַּבְּרָה לָהֶם, הָיוּ מְרִמְזִין אֲהֲרָדִי – הָיוּ מְרַמְזִים
 114 זֶה לָזֶה, לְפִי שֶׁלֹּא בִּיאָר כִּרְבָּא שֶׁהָיָה רַבִּים הַקּוֹדֵם. חֲלַשׁ דְּעִתִּיתָה שֶׁל
 115 רַב פֶּפְסָא, שֶׁהִבְחִין שְׁאִינִם מְרַוְצִים מִדְּרָךְ לִימּוּדוֹ,

תענית דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלט

באורייתא – אינם עוסקים בתורה כראוי. בליילא צערוהו – בלילה
הכאיבו לו התמרים וקלקלו את קיבתו. חזר בו עולא ואמר
בהתפעלות, מלא צנא דסבינא בוזא – סל מלא סבינים נמכר כאן
בוז. כלומר, אדרבה מתוך שמחיר התמרים זול קונים ואוכלים
מהם הרבה ומצערם אותם בבטנם כסבינים, ומכל מקום בבליא
עסקי באורייתא – הבבליים עוסקים בתורה.
הגמרא מביאה ברייתא הדנה במקור מי הגשמים: תניא, רבי
אליעזר אומר, כל העולם כולו ממימי אוקיינוס הוא שותה – ממים
של מטה המכונסים בימים ובנהרות, שאתם מים עולים לעננים
והם מוריקים מימיהם על העולם, שנאמר (בראשית ב ו) וְיָאֵר [ענן]
יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְיִשְׁקֶה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה. אמר לו רבי יהושע
לרבי אליעזר, וכי יתכן לומר כדברך והלא מימי אוקיינוס מלווין
הן ולעומת זאת מי הגשמים מתוקים. אמר לו רבי אליעזר, אכן
בתחילה הם מלווים, אולם לאחר עלייתם הם (מתמתקין)
[מתמתקין] בעבים, ופנה מליחותם.
רבי יהושע אומר, כל העולם כולו ממים העליונים שברקיע הוא
שותה. שנאמר (דברים יא יא) וְהָאָרֶץ וגו' לְמַטַּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מִיָּם,
הרי שמקור המטר בשמים. אלא מה אני מקיים – כיצד אני מפרש
את הפסוק ויאר יעלה מן הארץ, שמשמע ממנו שמקור העננים מן
הארץ. הרי הוא מלמד שהעננים מתגברים ועולים וכשהם ריקים
מן הארץ לרקיע, ופותחין פיהן כנוד, ומקבלין מי מטר מן השמים,
שנאמר (איוב לו כו) וְקוֹץ מִטָּר לְאָדָם – הרקיעים יוצקים מים לתוך
הענן, מבואר שהענן בתחילה ריק ומתמלא מן הרקיע. ומתגבשות
הן – העננים בכבדה ונפה ונאות ומהירות ומשירות מים על גבי
רקיע, שנאמר (שמואל ב כב כב) וְחִשְׁרַת מִיָּם עָבִי שְׁחָקִים – משירי מים
ענני השחקים. ואין בין מיפה למיפה אלא כמלא נימא.
ממשיכה הברייתא: הפסוקים המובאים להלן באים ללמד שגדול
יום הגשמים ביום שנברא בו שמים וארץ, שנאמר (איוב ט ט) עֲשֵׂה
גְדוֹלוֹת (עד) [ואין חקר], וכתב בפסוק שאחריו 'הנחת מטר על פני
ארץ', הרי שהכתוב מכנה גדולת הקב"ה בהורדת גשמים בלשון
'אין חקר', וכתב להלן (שעה"מ כח) 'הלא ידעת אם לא שמעת, אלהי
עולם ה' בורא קצות הארץ וגו', אין חקר לתבונתו, הרי שאף את
גדולת הקב"ה בבריאת הארץ מכנה הכתוב בלשון 'אין חקר',
ומכך שמכנה הכתוב גדולת הבורא שבשתיקה, באותה לשון יש
ללמוד שגדולתו שוה (ובתב"כ 'מכין הרים בכח' וגו').
מבררת הגמרא: כמאן אולא – כדעת מי הולך הא דכתב (תהלים קד
א) מִשְׁכָּה הָרִים מַעְלִייתוֹ, ואמר רבי יוחנן, שכונת הכתוב לומר
שהקב"ה משקה ההרים ממים שמקורם 'מעליותיו' של הקדוש ברוך
הוא. מבארת הגמרא: כמאן – כאיזו דעה נאמרה דרשה זו, ודאי
כדעת רבי יהושע הסובר שמקור הגשמים מן הרקיע.
הגמרא מבארת שאף לדעת רבי אליעזר אפשר לבאר את הפסוק
כרבי יוחנן. אומרת הגמרא: ורבי אליעזר הסובר שמקור מי
הגשמים מן הארץ יאמר לך, אף שמקורם מן הארץ, בין דסלקין
להתם – שעולים לעננים שבשחקים, משקה מעליותיו קרי להו –
מכנה הכתוב הורדתם כהשקת מעליותיו של הקדוש ברוך הוא.
וכן צריך לומר שלפעמים הכתוב מכנה את המקום שמשם יצא
הדבר באחרונה, כמקורו, אף אם אינו מקורו הראשון, דאי לא
תימא הכי – שאם לא תאמר כן, מה שכתוב בקללות (דברים כח כד)
'יתן ה' את מטר ארצך אבק אבק מן השמים', הרי משפחת לה –
היאך תמצא דבר זה, הרי אין עפר שמקורו בשמים, אלא ודאי בין
דסלקין להתם – שהרוח מעלה את העפר כלפי מעלה וכך מתפורר
על הארץ, מן השמים קרי ליה – ניתן לכנות מקורו מן השמים,
הבא נמי בין דסלקין להתם – שעולים המים מן האוקיינוס לעננים
ומשם יורדים לארץ, מעליותיו קרי ליה – מכנה הכתוב מקורם
מעליותיו של הקב"ה.
מבררת הגמרא: כמאן אולא – כדעת מי הולך [הא] דאמר רבי
חנינא בדרשת הפסוק (תהלים לג ו) 'ביום כבוד מי הים נתן באוצרות
תהומות', מי גרם לאוצרות ואסמי הדגן שיתמלאו בר – תבואה, מי
גשמים שמקורם בתהומות. ודאי נאמרה דרשה זו כשיטת רבי
אליעזר, שמקור מי הגשמים מן הארץ. ורבי יהושע הסובר שמקורם
מן השמים יאמר לך, ההוא – פסוק זה

אקריה כחלמיה – הקריאו לו בחלום את הפסוק (זכריה יח ה) וְאֶחָדִיד
אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרוּעִים, ורמזו לו שרוצים להעניש את שלשתם על
שמביישים אותו. למחר כי הוּוּ מִפְּטָרִי מִיָּנִיה – כשהלכו מלפניו,
אמר להו רב פפא, לילול דפגן בשלמא – ילכו חכמים בשלום, כדרך
שנפטרים מן המתים.
הגמרא מביאה מעשה נוסף מענין הזהירות בכבוד הרב. מספרת
הגמרא: רב שימי בר אשי הוה שכיח קמיה דרב פפא – היה מצוי
לפני רב פפא ללמוד ממנו תורה, הוה מקשי ליה מוכא – היה מרבה
להקשות על דבריו, ופעמים שלא היה לרב פפא מענה לשאלותיו,
יומא חד הוה חזיה דנפל על אפיה – יום אחד ראהו רב שימי בשעה
שנפל על אפו והתפלל, ושמייה דאמר בתפילתו דחמא ליציל
מכיסופא דשימי – יצילני ה' מהבושה שגורם לי שימי בשאלותיו,
מיד קביל עליה שתיקוהא – קיבל על עצמו רב שימי לשתוק ולא
להקשות עוד, ותו לא אקשי ליה – ויותר לא הקשה לו.
הגמרא חוזרת לדברי רבי יוחנן שמטר בא אף לצורך יחיד. אומרת
הגמרא: ואף ריש לקיש סבר מטר בשביל יחיד, דאמר ריש לקיש,
מנין למטר שבא בשביל יחיד, דכתיב (זכריה יא א) 'שאלו מה' מטר בעת
מלקוש', עשה חזיון, ומטר גשם יתן להם, לאיש עשב בשדה.
ומבאר ריש לקיש: וכול היית לומר שלא נותן הקב"ה מטר אלא
לכל – אם הכל צריכים לו, תלמוד לומר 'יתן להם לאיש' שאפילו
בשביל אחד הצריך לגשם יתן ה' מטר. ותניא, אי לאיש' – אם היה
כתוב רק 'לאיש', וכול היית לומר שרק אם צריך את הגשם לכל
שדותיו ירד עבורו, תלמוד לומר 'שדה' ללמדך שמורידו אף לצורך
שדה אחת. ועדיין אי 'שדה' – אילו היה כתוב רק 'שדה', וכול היית
לומר שאינו יורד אלא לצורך כל השדה, תלמוד לומר 'עשב
בשדה' שאפילו עבור עשב בודד ירד המטר. ומביאה הגמרא
מעשה שכך אירע: בי הא דרב דנאל בר קמינא, הוה ליה תהיא
גינתא – היתה לו גינה, כל יומא הוה אויל וסיד לה – כל יום היה
הולך לבדוקה, ואמר – היה אומר, הא מישרא בעיא מיא והא
מישרא לא בעיא מיא – ערוגה זו צריכה מים, וערוגה זו איננה
צריכה, ואתא מישרא ומשקי כל תיכא דמיכע ליה מיא – הגיע
מטר והשקה את הערוגות הזקוקות למים.
הגמרא מבארת את הפסוק הנזכר. מבררת הגמרא: מאי ה' עשה
חזיון' שנאמר בלשון רבים. אמר רבי יוסי (בר) [ברבי] חנינא,
מלמד שכל צדיק וצדיק תקדוש ברוך הוא עושה לו חזיון (ענין) בפני
עצמו להקשות את שדותיו. מבררת הגמרא: מאי 'חזיון' אלו
עננים נקראים 'חזיון'. אמר רב יהודה, עננים פורחות, וכפי
שיתבאר. אמר רבי יוחנן, סימן למטר העתיד לרדת הוא כאשר
באים עננים פורחות. מבררת הגמרא: מאי פורחות. אמר רב פפא,
עיקא קלישא תהי עיקא סמיכתא – עננים דקים הפורחים תחת
עננים סמיכים.
סימן נוסף לירידת גשמים: אמר רב יהודה, נחילא מקמי מישרא –
גשם דק הבא לפני המטר, אתי מישרא – סימן הוא שעתידי לבוא
מטר רב. אך אם הוא בא בטר מישרא – לאחר המטר, פסיק מישרא
– סימן הוא שעומד הגשם ליפסק. הגמרא נותנת סימן לדבר: מקמי
מישרא אתי מישרא, וסימניה מהולתא – נפה של קמה, שכאשר
מנפים קמה תחילה יוצא קמה דק ולבסוף סובין גסים. דכתיב מישרא
פסיק מישרא, וסימניה תריא דעיי – רעי של עזים, שבתחילה יוצא
גס ולבסוף דק, ופוסק.
מביאה הגמרא מעשה בענין עננים פורחות. מספרת הגמרא: עולא
איקלע לרבא – נודמן לבבל, הווא – וראה עננים פורחות, אמר להו
לאנשי המקום, פנו מאני – בליכם מהחצר, דהשתא אתי מישרא –
שבא כעת מטר ועלול לחזיקם. לסוף לא אתי מישרא – לא ירדו
גשמים, אמר עולא, כי תיבי דמשקרי בבליא, הכי משקרי מישריהו
– כשם שהבבליים משקרים, כך גשמים משקר, ואף כשיש סימנים
לגשם אינו מגיע.
מעשה נוסף שאירע לעולא בבבל. מספרת הגמרא: עולא איקלע
הודמן] לרבא, הוּוּ מלא צנא דתמרי בוזא – ראה סל מלא תמרים
והמיעדים לדבש נמכר בוז, תמה ואמר, מזונותם של הבבליים
מצינים להם בנקל וברוח עד כדי כך שלא צנא דדובשא – סל
מלא דבש נמכר במקום בוזא, ואף על פי כן בבליא לא עסקי